

Na Zemi
sme
na chvíľku
nádherní

OceanVuong

Ljndeni

Na Zemi sme na chvíľku nádherní

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Ocean Vuong

Na Zemi sme na chvíľku nádherní – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

Na Zemi sme na chvíľku nádherní

Ocean Vuong

Na Zemi
sme
na chvílku
nádherní

Z angličtiny preložil Miroslav Bellay

Ljndeni

Ocean Vuong: *On Earth We're Briefly Gorgeous*

Copyright © 2019 by Ocean Vuong

Translation © Miroslav Bellay, 2024

Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2024

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-4020-3

ISBN e-knihy 978-80-566-4011-1 (1. zverejnenie, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-566-4012-8 (1. zverejnenie, 2024) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-566-4010-4 (1. zverejnenie, 2024) (ePDF)

Venujem svojej matke

*Možnože – pričom slová použijem ako kus zeme
a svoj život ako stavebný kameň –
dokážem vystavať tvoj stred.*

Čchiou Miao-ťin

*Chcem ti povedať pravdu, už som ti predsa hovorila
o mohutných riekach.*

Joan Didionová

I

Začnem odznova.

Milá mama,

píšem, aby som ti bol bližšie, hoci sa každým slovom od teba vzdáľujem. Píšem, aby som sa vrátil v čase, na odpočívadlo vo Virgínii, keď si s hrôzou pozerala na vypreparovanú jeleniu hlavu nad automatom na nápoje pri záchodoch. Na tvár ti vrhalo tieň parožie. V aute si potom stále krútila hlavou. „Nechápem, že niekto urobí niečo také. Nevidia, že to je mŕtvola? Mŕtvoly by mali odísť, a nie tu trčať naveky.“

Teraz si vybavujem toho jeleňa, ako si hľadela do jeho čiernych sklených očí a videla v nich svoj odraz, celé svoje telo, pokrivené v neživom zrkadle. A ani tak tebou neotriasla tá groteskne vystavená sľatá hlava, skôr to preparovanie, ktoré predstavovalo smrť bez konca, smrť, ktorá neprestajne zomiera, keď kráčame popri nej, aby sme vykonalí potrebu.

Píšem, pretože mi vraveli, aby som vetu nikdy nezačínal slovom *pretože*. Ja som sa však nesnažil napísať vetu – snažil som sa

vyslobodiť. Pretože sloboda, ako som počul, nie je nič iné než vzdialenosť medzi lovcom a jeho korisťou.

Jeseň. Kdesi nad Michiganom sa kolónia monarchov sťahovavých rátajúca vyše pätnásťtisíc jedincov chystá na každoročný let na juh. V priebehu dvoch mesiacov, od septembra do novembra, sa trepotaním krídel presunú z južnej Kanady a Spojených štátov do oblastí stredného Mexika, kde prečkajú zimu.

Posedávajú medzi nami, na okenných parapetoch a pletivových plotoch, na šnúrach na bielizeň prehnutých pod ťarchou čerstvo vypratého oblečenia či na vyblednutej kapote chevroletu. Pomaly si zložia krídla, akoby si ich chceli šetriť, a potom nimi znova mávnu a vzlietnu.

Celá generácia môže uhynúť za jednu mrazivú noc. Žitie je teda otázkou času, otázkou načasovania.

Času, keď som mal päť alebo šesť rokov, zo randy som na teba vyskočil spoza chodbových dverí a skríkol som „Bum!“. Zjačala si, tvár sa ti skrivila a zvrážtila, potom si sa rozvzlykala, objala si si hrud', oprela si sa o dvere a lapala si po dychu. Stál som tam zaražený, hračkárska vojenská prilba sa mi zošuchla z hlavy. Bol som americký chlapec, ktorý napodobňoval to, čo videl v telke. Nevedel som, že vojnu stále nosíš v sebe, netušil som, že vôbec nejaká vojna bola a že ak do teba vstúpi, už nikdy neodíde – že vytvára ozvenu, zvuk, ktorý má podobu tvojho vlastného syna. Bum.

Času, keď som v tretej triede s pomocou pani Callahanovej, učiteľky angličtiny, prečítal prvú knihu a zamiloval som si ju – detskú knižku s názvom *Búrková torta* od Patricie Polaccovej.

V príbehu sa dievčatko spolu s babičkou rozhodli upiecť tortu namiesto toho, aby zadebnili okná a na dvere pribili dosky, hoci sa na zelenom obzore zbierali búrkové mračná. Ich riskantné konanie – to, ako odvážne potlačili zdravý rozum – mi vyrazilo dych. Pani Callahanová stála za mnou, ústa mala pri mojom uchu a vťahovala ma hlbšie do prúdu jazyka. Príbeh sa rozvíjal, so slovami sa prihnala aj búrka, a keď som slová zopakoval, prihnala sa ešte raz. Upiecť tortu, keď vyčíňa búrka, je ako nakrmiť sa sladkosťami na pokraji nebezpečenstva.

Mal som asi štyri roky, keď si ma prvýkrát udrela. Ruka, záblesk, zúctovanie. Ústa mi po dotyku horeli.

Spomínam si na to, keď som sa snažil naučiť ňa čítať, tak ako to mňa učila pani Callahanová – pery som mal pri tvojom uchu, ruku položenú na tej tvojej a pod našimi tieňmi plynuli slová. Tým činom (syn, ktorý učí matku) sa prevrátili naše úlohy a zároveň aj identity, ktoré boli v tejto krajine už aj tak oslabené a okresané. Po niekoľkých nevydarených pokusoch a koktaní sa ti vety skrútili alebo uzamkli v hrdle a zahanbená neúspechom si knižku zavrela. „Nemusím vedieť čítať,“ vyhlásila si a so zdrveným výrazom si vstala od stola. „Ved' *vidím* – a doteraz som s tým vystačila, no nie?“

Potom si spomínam na diaľkový ovládač. Na nepeknú modrinu na predlaktí, o ktorej som klamal učiteľom. „Spadol som pri naháňačke.“

Spomínam si na to, keď si mala štyridsaťšesť a zrazu si zatúžila vyfarbovať. „Poďme do obchodu,“ povedala si raz ráno. „Potrebujem omaľovánky.“ Celé mesiace si vyplňala priestor medzi

predlaktiami farbami, ktorých názvy si ani nedokázala vysloviť. *Purpurová, rumelková, nechtíková, cínová, borievková, škoricová.* Deň čo deň si sa celé hodiny hrbila nad farmárskymi krajinkami, nad pasienkami, nad Parížom, nad dvoma koňmi na vetrom zbičovanej planine, nad tvárou dievčaťa s čiernymi vlasmi a s pokožkou, ktorú si nevyfarbila, nechala si ju bielu. Rozvešala si obrázky po celom dome a ten začal pripomínať triedu základnej školy. Keď som sa ťa spýtal: „Prečo omaľovánky, prečo teraz?“, položila si zažirovú pastelku a zasnene si hľadela na nedokončenú záhradu. „Na chvíľu sa do nich vnorím,“ odvetila si, „ale všetko vnímam. Akoby som stále bola tu, v tejto miestnosti.“

Spomínam si na to, keď si mi hodila do hlavy škatuľu s legom. Keď na drevenú podlahu kvapkala krv.

„Predstavil si si niekedy nejaké miesto a preniesol sa tam?“ opýtala si sa ma, zatiaľ čo si vyfarbovala domček v štýle Thomasa Kinkadea. „Pozeral si sa niekedy na seba od chrbta, ako kráčaš do tej scenérie? Ako kráčaš preč od seba samého?“

Ako som ti mohol povedať, že to, čo si opisovala, je písanie? Ako som ti mohol povedať, že sme si napriek všetkému veľmi blízki, že sme ako tie naše ruky spojené na dvoch rôznych stránkach?

„Prepáč,“ ospravedlňovala si sa, keď si mi obväzovala ranu na čele. „Obleč sa. Zájdeme do McDonaldu.“ S bolesťou pulzujúcou v hlave som namáčal kuracie nugetky do kečupu a ty si ma pozorovala. „Musíš narásť a zosilnieť, jasné?“

Včera som si znova prečítal *Denník o zármutku* Rolanda Barthesa, knihu, ktorú písal každý deň v priebehu roka po matkinej smr-

ti. *Poznám telo svojej matky, píše, choré, a potom umierajúce. Vtedy som prestal čítať. Vtedy som sa rozhodol, že ti napíšem. Tebe, ktorá ešte žiješ.*

O tom, ako sme sa vždy v sobotu na konci mesiaca vybrali do nákupného centra, ak ti zostali nejaké peniaze po zaplatení účtov. Niektorí ľudia sa vyobliekajú do kostola či na večierok; my sme sa vyparádili do obchodného centra pri diaľnici. Vstala si skôr, hodiť si sa maľovala, obliekla si si svoje najlepšie čierne šaty s flitrami, dala si si jediný pár zlatých kruhových náušnic a obula čierne brokátové topánky. Potom si si klakla, naniesla si mi na vlasy poriadnu dávku pomády a začesala ich.

Nestranný pozorovateľ by nepovedal, že jedlo kupujeme v miestnom obchode na rohu Franklin Avenue, kde sa pri dverách povalovali účtenky, kde základné potraviny ako mlieko či vajcia boli trikrát drahšie než na predmestí, v obchode, kde scvrknuté a otlčené jablká ležali v kartónových škatuliach, ktorých dno nasiaklo prasacou krvou vytekajúcou z deravej debničky s bravčovými kotleťami a už dávno roztopeným ľadom.

„Dáme si tie fajnové čokoládky,“ povedala si a ukázala na obchod s čokoládou. Do malého papierového vrečka sme si vybrali päť či šesť kúskov. Často sme si v obchodnom centre nekúpili nič iné. Potom sme sa šli prejsť, vrečko sme si podávali z ruky do ruky, až sme mali prsty hnedé a sladké. „Takto si treba užívať život,“ hovorievala si a olizovala si si prsty, z nechtov sa ti po týždni práce v nechtovom štúdiu odlupoval ružový lak.

O tom, ako si kričala a zaháňala sa päťami na parkovisku, zatiaľ čo ti podvečerné slnko sfarbilo vlasy dočervena. Rukami som si chránil hlavu pred údermi tvojich hánok.

O tom, ako sme sa v sobotu prechádzali uličkami, až kým obchody jeden za druhým nespustili oceľové mreže. Potom sme sa vybrali na autobusovú zastávku na konci ulice a para z úst sa nám vznášala nad hlavami. Na tvári sa ti už rozmazal mejkap. V rukách sme okrem svojich rúk nedržali nič.

Dnes ráno, tesne pred východom slnka, stál za mojím oknom jeleň. Hmla bola taká hustá a žiarivá, že druhý jeleň, ktorý stál neďaleko, vyzeral ako tieň toho prvého. Tento výjav by si mohla vyfarbiť. Mohla by si ho nazvať „Dejiny pamäti“.

Migráciu môže spustiť sklon slnečných lúčov, ktorý naznačuje zmenu ročného obdobia, teploty, života rastlín a prísunu potravy. Samičky monarchov sťahovavých kladú vajíčka cestou. Každý príbeh sa rozvetvuje ako strom, pričom každá vetvička je príbehom rozdelenia. Cesta je dlhá takmer sedemtisícosemsto kilometrov, viac, než meria táto krajina. Monarchovia, ktorí odletia na juh, sa naspäť na sever už nevrátia. Každý odlet je ich posledný. Vráti sa len potomkovia; len budúcnosť znova navštívi minulosť.

Čím je krajina, ak nie vetou bez hraníc, životom?

O tom, ako si u čínskeho mäsiara ukázala na pečené prasa zavesené na háku. „Presne tak vyzerajú rebrá človeka, ktorý uho-rel.“ Pridusene si sa zachichotala, potom si zmĺkla a so zachmúreným výrazom si vybrala peňaženku a prepočítala peniaze.

Čím je krajina, ak nie doživotím?

O tom, ako sa mi o ramennú kosť rozbil džbán plný mlieka. Na kuchynské obkladačky potom pršal biely dážď.

O tom, ako sme boli v zábavnom parku a išla si so mnou na horskú dráhu Supermana, pretože som sa bál ísť sám. Potom si vracala s hlavou strčenou v odpadkovom koši. V návale radosti som ti zabudol povedať *Ďakujem*.

O tom, ako sme šli do sekáča a nákupný vozík sme naplnili vecami so žltou visačkou, pretože v ten deň žltá visačka znamenala päťdesiatpercentnú zľavu. Postrčil som vozík, naskočil som na zadnú tyč, kížal som sa a s hrbou vyradených pokladov som sa cítil ako milionár. Mala si vtedy narodeniny. Utrácali sme. „Vyzerám ako pravá Američanka?“ spýtala si sa, keď si si primeriavala biele šaty. Boli až príliš formálne na bežné nosenie, a zároveň dostatočne neformálne, aby si našla príležitosť obliecť si ich. Aby si im dala šancu. S úsmevom som prikývol. Vozík bol už taký naložený, že som ani nevidel, kam idem.

O tom, ako si schmatla kuchynský nôž, a potom si ho roztrase-ná položila a zašepkala si: „Vypadni. Vypadni.“ A ja som vybehol z dverí do tmavých letných ulíc. Utekal som, pokým som nezabudol, že mám desať, pokým som nepočul nič len tlkot svojho srdca.

O tom, ako som bol v New Yorku týždeň po tom, čo pri autonehode zomrel bratranec Phuong, a keď som sa chystal nastúpiť do prímestského vlaku linky 2 a otvorili sa dvere, zbadal som jeho tvár, jasnú a oválnu, pozeral priamo na mňa plný života. Zalapal som po dychu – bolo mi však jasné, že onen muž sa naňho iba podobá. No aj tak, vidieť niečo, o čom som si myslel, že už nikdy

neuvídím – tie isté črty, tá mohutná sánka a to široké čelo –, ma vyviedlo z miery. Z úst sa mi vydralo jeho meno skôr, ako som ho stihol zastaviť. Keď som vystúpil z vlaku, sadol som si na hydrant a zavolať ti. „Mami, videl som ho,“ nadýchol som sa. „Mami, prisahám, že som ho videl. Viem, že to znie hlúpo, ale videl som Phuonga vo vlaku.“ Mal som panický záchvat. A ty si to vedela. Chvíľu si mlčala, a potom si začala pohmkávať melódiu *Vela štastia, zdravia*. Nemal som narodeniny, no bola to jediná pesnička, ktorú si vedela po anglicky. A ja som ňa počúval s telefónom pritisnutým k uchu tak silno, že som mal ešte niekoľko hodín na líci otlačený ružový obdĺžnik.

Mám dvadsaťosem rokov, 163 centimetrov, 51 kíl. Vyzerám pekne presne z troch uhlov a príšerne zo všetkých ostatných. Píšem ti z tela, ktoré kedysi bolo твоjim. Čím chcem povedať, že ti píšem ako syn.

Ak budeme mať šťastie, koniec vety bude naším začiatkom. Ak budeme mať šťastie, niečo mi odovzdáš – nejakú ďalšiu abecedu vpísanú do krvi, nejakú hnaciu silu či neurón; predkov, ktorí nabijú svojich potomkov silou, čo ich pobáda letieť na juh; predkov, ktorí ich nasmerujú na dráhu, ktorú nemal nikto prežiť.

Otom, ako si v nechtovom štúdiu utešovala zákazníčku, ktorú nedávno postihla strata. Zatiaľ čo si jej lakovala nechty, s plačom rozprávala: „Prišla som o dieťa, o svoje dievčatko, Julie. Nemôžem tomu uveriť, bola moja najsilnejšia, moja najstaršia.“

Prikývla si, sponad rúška si na ňu upierala chápacý pohľad. „To byť dobré, to byť dobré,“ chlácholila si ju po anglicky, „ty neplakať. Tvoja Julie,“ pokračovala si, „ako ona umrieť?“

„Rakovina,“ povedala tá pani. „A navyše na dvore! Zomrela priamo na dvore, dočerta.“

Odložila si jej ruku a sňala si si rúško. Rakovina. Naklonila si sa k nej. „Moja mama tiež umrieť na rakovina.“ Miestnosť stíchla. Tvoje kolegyně sa pomrvili na stoličkách. „Čo stať na dvore, prečo ona umrieť tam?“

Žena si utrela oči. „Pretože tam bývala. Julie bola kobyľa.“

Prikývla si, nasadila si si rúško a vrátila si sa k lakovaniu nechotov. Keď tá žena odišla, rúško si šmarila cez celú miestnosť. „Posraná kobyľa?“ skríkla si po vietnamsky. „Doriti, a to som sa už chystala odniesť jej dcére kvety na hrob!“ Po zvyšok dňa si podchvíľou zdvihla zrak od tej či onej ruky a zvolala si: „Bola to posraná kobyľa!“ a všetci sme vždy vybuchli do smiechu.

O tom, keď som ako trinásťročný konečne povedal dosť. Ruku si mala zdvihnutú vo vzduchu, líčna kosť ma ešte páčila po prvom údere. „Prestaň, mami. Prestaň. Prosím ťa.“ Dival som sa na teba vzdorovito, ako som sa naučil dívať do očí tým, čo ma šikanovali. Bez slova si sa zvrtila, obliekla si si hnedý vlnený kabát a šla si do obchodu. „Idem kúpiť vajcia,“ prehodila si ponad plece, akoby sa nič nebolo stalo. No obaja sme si uvedomili, že ma už nikdy neudrieš.

Monarchovia, ktorí prežili cestu na juh, odovzdali túto správu svojim deťom. Do génov sa im tak vpísala spomienka na príbuzných, ktorí uhynuli začiatkom zimy.

Kedy sa skončí vojna? Kedy budem môcť vysloviť tvoje meno tak, aby nevyjadrovalo to, čo si po sebe zanechala?

O tom, ako som sa zobudil uprostred najtmavšej noci a v mojej hlave – nie, v dome – potichu hrala hudba. Po studenej drevenej podlahe som prešiel do tvojej izby. Posteľ bola prázdna. „Mami,“ zašepkal som do hudby, stál som tam ochabnuto ako zrezaný kvet. Bol to Chopin a hudba zaznievala zo šatníka. Dvere rámovalo červené svetlo, akoby za nimi horelo. Sadol som si pred ne, započúval som sa do predohry a do tvojho pokojného dýchania. Netušim, ako dlho som tam sedel. V jednej chvíli som sa však vrátil do postele, prikryl som sa až po uši a dúfal som, že to prestane. Nie hudba, ale triaška. „Mami,“ zopakoval som do prázdna, „vyjdi odtiaľ. Vráť sa.“

Raz si mi povedala, že ľudské oko je ten najosamelejší boží výtvor. Zreničkou pritom toho prejde mnoho, no nezadrží nič. Osamotené oko v jamke ani nevie, že existuje druhé oko, úplne rovnaké, len pár centimetrov vedľa, rovnako lačné a prázdne. Keď si otvorila dvere a ja som prvý raz v živote videl padať sneh, zašepkala si: „Pozeraj sa.“

O tom, ako si nad drezom čistila za košík zelenej fazuľky a z ničoho nič si prehodila: „Nie som monštrum. Som matka.“

Čo myslíme tým, keď povieme slovo *preživší*? Možno je preživší posledný človek, ktorý príde domov, posledný monarcha, ktorý zosadne na konár ohnutý pod ťarchou duchov.

Obkolesilo nás ráno.

Položil som knihu. Lúskanie strukov neprestávalo. Padali do drezu ako prsty. „Nie si monštrum,“ povedal som.

Bola to lož.

Chcel som povedať, že byť monštrum nie je až také zlé. Pôvodom latinské slovo *monstrum*, božský posol katastrof, prevzala stará francúzština a označovalo mytologické zviera: kentaura, gryfa, fauna. Byť monštrum znamená byť zmiešaným symbolom, majákom: útočiskom a zároveň varovaním.

Čítal som, že rodičia trpiaci posttraumatickým syndrómom častejšie bijú svoje deti. Možno to má monštruózny dôvod. Možno ak človek zodvihne ruku na svoje dieťa, pripravuje ho na vojnu. Učí ho, že ak mu v hrudi bije srdce, nikdy nie je jednoduché to srdce presvedčiť, aby súhlasilo s telom.

Neviem.

Viem však, že si mi vtedy v sekáči s doširoka otvorenými zahmlenými očami podala tie biele šaty. „Prečítaj si to,“ požiadala si ma, „a povedz mi, či sú ohňovzdorné.“ Prezrel som lem, preskúmal písmenká na visačke, a hoci som ich ešte nevedel prečítať, povedal som: „Hej.“ Ani okom som nemihol. „Hej,“ zaklamal som a pridržal som ti šaty pod bradou. „Sú ohňovzdorné.“

O niekoľko dní neskôr, keď si bola v práci, ma v predzáhradke zbadal v tých šatách chlapec od susedov, ktorý šiel okolo na bicykli – obliekol som si ich v domnení, že sa na teba budem viac podobať. Na druhý deň cez prestávku na mňa decká pokrikovali, že som *cvok*, *teploš*, *buzerant*. Až omnoho neskôr som pochopil, že aj tieto slová sú synonymá slova *monštrum*.

Občas si predstavujem, že monarchovia neodlietajú pred zimou, ale pred napalmovými oblakmi z čias tvojho detstva vo

Vietname. Predstavujem si, ako unikajú pred tými ohnivými výbuchmi bez ujmy, ako trepecú malými čierno-červenými krídelkami, pričom vyzerajú ako trosky letiace po oblohe tisicky kilometrov, a človek pri pohľade na nebo ani nerozozná, kde došlo k výbuchu. V čistom, sviežom povetrí sa vznáša iba roj motýľov, ktorých krídla sú po toľkých vzplanutiach ohňovzdorné.

„To je dobre, zlatko.“ S kamennou tvárou a so šatami pritisnutými k hrudi si sa mi zahľadela ponad plece. „Veľmi dobré.“

Si matka, mami. Si však aj monštrum. Ale som ním aj ja – a preto sa ti nemôžem obrátiť chrbtom. Preto som ten najosamelejší boží výtvor zaostřil práve na teba.

Pozeraj sa.

V predchádzajúcej verzii tohto listu, ktorú som už vymazal, som ti porozprával, ako som sa stal spisovateľom. Ako som šiel na vysokú, prvý z našej rodiny, a premárnil som túto príležitosť na diplom z angličtiny. Ako som sa vykašľal na poondiatu strednú, aby som mohol tráviť dni v newyorských knižniciach a čítať prazvláštne texty mŕtvych autorov, z ktorých väčšine ani na um nezišlo, že sa nad ich vetami bude skláňať tvár kohosi, ako som ja – a už vôbec nie, že by ma ich vety mohli zachrániť. Nič z toho však už teraz nie je dôležité. Dôležité je, že hoci som to neplánoval, vďaka tomu všetkému som tu, na tejto stránke, a rozprávam ti, čo sa nikdy nedozvieš.

Kedysi som bol chlapec bez modrín. Mal som osem rokov a v garsónke v Hartforde som sa pozeral na spiacu tvár babičky Lan. Hoci bola tvoja mama, neboli ste si podobné; pokožku mala o tri odtiene tmavšiu, ako hlinu po daždi, napnutú na kostnatej tvári s očami trblietavými ako úlomky skla. Už neviem, prečo som opustil kôpku zelených vojačikov a šiel som na miesto, kde